

היסטוריה 31

שחר פרץ

26 במאי 2025

"אין פה האם לבצע – יש פה האיד לבצע" – שרית על היודנראט. במקרים אחדים הם גם שאלו עצמם "האם", אל המשמעות היא כנראה מוות ובמקרה הטוב מחנה עבודה.

0.1 תנאי החיים בגטו

יש לציין, שאינם זהים לכל אדם, ולא בכל גטו. יש אנשים עשירים יותר וכו'.

חלק מהגטאות שרדו 3 שנים, חלק חצי שנה. אחד הגטאות גם שרד 4 שנים. משמע, אנשים חיו שם. הגטאות הגדולים בפולין (בילאסטו, ורשה, לודז' וכו') פעלו לאורך תקופה יותר ארוכה (בערך 3 שנים). בתחילת '42 התחיל שילוח מיהודים למחנות השמדה, ואז חלק ניכר מהגטאות נסגרו (כי רצחו את כולם).

- **צפיפות:** בורשה הגטו היה 2.4% מהעיר. חיו בו עד 450K יהודים בשיאו. בלודז' אפילו יותר גרוע. בגדול – הצפיפות גדולה מאוד, ואנשים חיו בתוך חדר. על כן אנשים יצאו מהגטו, וזה הגיע למצבים שבהם בעיתות מסוימות המדרכה לא גדולה דיה בשביל להכיל את כל האנשים. הצפיפות גוררת מגיפות. הצפיפות נשארה קבועה כאשר התחילו לרצוח אנשים במחנות השמדה, כי פשוט הקטינו את שטח הגטו.

- **אוכל:** הנאצים העבירו אוכל בסדר גודל של 184 קלוריות ליום בעבור אדם מבוגר. ("משהו כמו שני פרוסות לחם עם גבינה רק בלי הגבינה"). בחלק מהגטאות הבריחו אוכל. בגטו ורשה, 80% מצריכת המזון הגיעו בהברחה. בלודז' לא היה אפשר להבריח ולכן היה הגטו הרעב ביותר. בשאר הגטאות, נאמר, ורשה – היו גם הברחות של ילדים שיצאו דרך תעלות ביוב וחורים בגדר (בסיכון שאם ימצאו אותם ייהרגו אותם). בורשה אף היו הברחות סיטנאיות (ממש שוק שחור).

- **תברואה:** נוסף על הצפיפות, ביוב ברחובות, מים לא תמיד זורמים, אין מערכת בריאות. היודנראטים הקימו בחלק מהמקומות בתי חולים, רק תרופות לא היו בהם. עד פרל הארבור, הנאצים הסיכו לארגונים להכניס דברים (בין היתר בשביל הטעיה של העולם). אלפי יהודים מתו מדי חודש בורשה. בין רופאים היו דילמות למי לתת תרופות – למי שמצבו יותר גרוע ובלי התרופה ימות, או למי שמצבו פחות גרוע וישרוד יות רזמן?

- **עבודה:** אין ממש עבודה. יש עבודה למי שמקבל עבודה מהיודנראט, או במפעלים בגטו או בעבודות כפייה. אנשים רצו לעבוד כי עבודה=אוכל.

בגטו לודז', רמקובסטי ראש היודנראט שכנע את הציבור שהדרך היחידה לשרוד היא הפיכת הגטו לאמצעי יצרני, אך השכר לא הספיק כדי למנוע רעב.

- **תרבות וחינוך:** אסור על מעל 10 אנשים להתכנס. אסור להפעיל בתי ספר. היו בתי ספר מחתרתיים שפועלים בצורה מסודרת, חלקם ביוזמה/עידוד/העלמת עין של היודנראטים. בבתי הספר האלו גם למדו עברית ועל הארץ. נתנו תקווה שתגמר המלחמה, ועוד. רוב המחנכים היו ציונים.

הייתה תזמורת, מקהלה, תיאטרון וכו'. ישנו מחזה הקרוי "הגטו", המדבר על תיאטרון שהוקם באחד הגטאות. אנשים ציירו, כתבו, היו ספריות, וכל דבר בחלק השני אחרי הבסיס בפירדמית הצרכים של מאסלו. בתחתית, צרכים בסיסיים (מים, אוכל וכו') ולמעלה בהגשמה עצמאית. אלו כל אותם הדברים שהם מעבר לצרכי החיים הבסיסיים. ביד ושם יש ציורים רבים של החיים בגטאות. יש ספר בשם "טומי" שכתב אבא לבנו בטרזין (יש כאלו שמתמשים בו ביום השואה בגנים, שם לא רוצים לתאר הכל). עיתונים, תנועות נוער וכו'.

ישנו פרויקט חשוב בשם "עונג שבת". יזם אותו עמנואל בינגלבלום, שהיה היסטוריון והבין שחשוב לתעד. הוא ביקש מאנשים רבים, רגילים (לא יודנראטים, גופים רשמיים וכו') שתיעדו את חיי היום-יום שלהם. חלק ציור, סיפור. שירה וכל אמצעי אחר. את התיעוד הזה הכניסו לכמה כדים שמוטמנים באדמה בגטו. אחרי השואה מצאו את הכדים הללו (לא את כולם, חלק נמצאו יותר מאוחר) והיום הם ביד ושם. חלק גדול מהדברים שאנחנו יודעים על גטו ורשה מגיעים מהארכיון הזה. גם קשור לקידוש החיים.

מעט מאוד בניינים שרדו בוארשה אחרי WWII. בחלק מהבניינים בוארשה גרים עד היום.

0.2 קידוש השם וקידוש החיים

1. קידוש השם – ("נמות ולא נגיים", "אללל אכבר", "אני אתעלם"). ה'גיא'הד באישלם הוא לא בדיוק מה שמדברים עליו (האסלם האמיתי והדבר הזה שנמצא בעזה אלו שני דברים בלי קשר). בכל הדתות המונותאיסטיות קיים דבר דומה.
2. הורשה היה אדם העונה לשם "הרב ניסנבוים". לפי הרעיונות שלו, בכל היסטורית העם היהודים הניסיון היה להשמיד את העם היהודי.

פה המטרה היא אחרת – להרוג אותנו. אם בעבר אחת ונהיית נוצרי הכל טוב, אצל הנאצים זה לא המצב. אף בכל הגטאות הגדולים היו אנשים בגטו שנכנסו לשם בשל יהודתם – לפי האידאולוגיה הנאצית, והם היו נוצרים והלכו לכנייה (היו בורשה אף שתי כנסיות גדולות).

נחזור לניסנובים. אם פעם רצו להמיר את דתנו, אז קידשנו את השם בשביל לא להמיר את הדת (למות ובלבד לא להמיר את הדת). עתה זה לא המצב – הם רוצים להרוג אותנו, ולא יעזור שנקדש את השם. על כן, נקדש את החיים.

התפישה הזו הייתה קיימת בכל הגטאות. היא הייתה רלוונטית עד תקופת הפתרון הסופי – שם אין קידוש החיים. זה משהו אחר. קידוש החיים בא לידי ביטוי בשני תחומים: פיזי, אך גם רוחני.

.....

שחר פרץ, 2025

קומפל ב-L^AT_EX ווצר באמצעות תוכנה חופשית בלנד